

Nr 35.

Ankom till riksdagens kansli den 15 maj 1916 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Närvarande vid ärendets slutliga behandling: herrar Petersson i Lidingö villastad, Alexanderson, Trana,) Söderbergh, Gezelius, Stärner,*) greve Spens, Dahl, Permansson, Persson i Norrköping, Gustafsson i Örebro, Karlsson i Fjäl, Borg, Holmdahl, Igel och Lindqvist i Kosta.*

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Genom en den 31 mars 1916 dagtecknad proposition, nr 129, vilken blivit hänvisad till lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet hållna protokoll, föreslagit riksdagen att antaga här nedan intagna förslag till lag om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m.

I sammanhang med berörda proposition har utskottet till behandling förehaft två med anledning av samma proposition väckta motioner,

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 9 saml. 27 häft. (Nr 35.)

nämligen inom första kammaren nr 101 av friherre *Hermelin* samt inom andra kammaren nr 261 av herrar *Persson* i Norrköping och *Svensson* i Eskilstuna.

Det i Kungl. Maj:ts förevarande proposition innefattade lagförslaget är enligt motiven avsett att ersätta vissa bestämmelser i lagen den 3 juni 1915 om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, vilken lag med utgången av nästlidna april månad upphört att gälla. Såsom föredragande departementschefen erinrat, innefattade lagen av 1915 två särskilda grupper av bestämmelser, nämligen stadganden om maximipris och stadganden om expropriation. Sagda lags bestämmelser hava nu uppdelats på två särskilda lagförslag. Det ena av dessa, det nu förevarande, upptager stadgandena om maximipris, vilka dock avsevärt utvidgats. Det andra förslaget — förslag till lag om förfogande över viss egendom vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, se proposition nr 138 — innefattar bestämmelser om expropriation.

Då det nu ifrågavarande lagförslaget anmäldes inför Kungl. Maj:t, ytttrade föredragande departementschefen, att de förhållanden, som föranlett tillkomsten av 1915 års lag, uppenbarligen icke utvecklats i en sådan riktning, att motsvarande bestämmelser skulle bli överflödiga under den närmaste framtiden. Vid utarbetande av förslag till ny författning om maximipris borde emellertid hänsyn tagas jämval till särskilda från svenska stadsförbundets livsmedelskommitté samt från statens livsmedelskommission inkomna framställningar i ämnet, vilka framställningar avsåge, att åt de lokala organisationer, som inrättats vid sidan av statens livsmedelskommission, måtte inrymmas en ökad befogenhet, bland annat rätten att i vissa fall fastställa lokala maximipris.

Beträffande dessa lokala organisationer anförde departementschefen, att, sedan lokalkommissioner för underlättande och ordnande av livsmedelsanskaffningen blivit allt från augusti 1914 inrättade, statens livsmedelskommission i skrivelse till Kungl. Maj:t den 20 december 1915 fäst uppmärksamheten på vissa bristfälligheter i lokalkommissionernas organisation och verksamhet. Med anledning av denna framställning från statskommissionen hade Kungl. Maj:t enligt nådigt beslut den 31 december 1915 anbefallt överståthållarämbetet och Kungl. Maj:ts samtliga befallningshavande att ofördröjligen vidtaga åtgärder i särskilda uti kommis-

sionens framställning berörda avseenden; och hade Kungl. Maj:t därvid särskilt föreskrivit, att Kungl. Maj:ts befallningshavande borde anmoda städer och köpingar att utse livsmedelsnämnder — såsom dessa kommunala organ därefter skulle benämnas —; även de övriga kommuner, där Kungl. Maj:ts befallningshavande funne inrättande av dylik nämnd behöfligt, borde anmanas att utse sådan. För mindre kommuner å landsbygden skulle lämnas valfritt att utse särskild livsmedelsnämnd eller att åt kommunalnämnd eller annat kommunalt organ anförtro de åligganden och befogenheter, som eljest skulle åligga livsmedelsnämnd. Det borde vid nämnda anmodan framhållas, att de nya livsmedelsnämnderna borde övertaga hittills befintliga lokala livsmedelskommissioners åligganden och befogenheter, så att icke flera organ för samma ändamål samtidigt vore i verksamhet inom samma kommun.

Sedan departementschefen därefter förmält, att han från statens livsmedelskommission fått mottaga ett av en av ledamöterna i stadsförbundets livsmedelskommitté utarbetat förslag till lagbestämmelser, genom vilka åt de lokala organisationerna skulle beredas en ökad maktbefogenhet, yttrade departementschefen vidare:

»Kommissionens förslag upptager gällande lags 1 §, innefattande huvudstadgandet om Kungl. Maj:ts rätt att fastställa maximipris, i oförändrad lydelse. Därtill har kommissionen emellertid fogat bestämmelser, som åsyfta, att maximipris å vissa varor må, med avseende på särskild kommun, kunna för detaljhandeln fastställas av kommunens livsmedelsnämnd eller, såsom alternativt föreslagits, av Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet.

Svenska stadsförbundets livsmedelskommitté, som förordat en sådan anordning, har framhållit, att det kunde tänkas många fall, då uppenbarligen mellanhänderna på en viss ort oskäligt fördyrade livsförnödenheter, som kanske på helt närliggande orter tillhandahölles för vida lägre priser. På många orter vore livsmedelshandeln, åtminstone beträffande vissa varuslag, monopoliserad i ett enda eller några få företags händer eller ock så, att en sammanslutning av affärsmän uppgjort en prislista, som de enskilda medlemmarna hade att följa. I synnerhet vid plötsliga och starka prisstegringar skulle enligt kommitténs mening en lokal prisbestämning, sådan som den ifrågasatta, kunna utöva ett fördelaktigt inflytande. — I likhet med kommittén har statskommissionen ansett det ändamålsenligt, att möjlighet bereddades för fastställande av lokala maximipris för minuthandeln enligt ett mera snabbt verkande system och under noggrannare tillgodo-seende av lokala önskemål än vad fallet i allmänhet torde kunna bli enligt nu gällande, i 1 § av 1915 års lag upptagna bestämmelser. Kommis-

sionen hade utgått ifrån, att den nu föreslagna kommunala befogenheten icke skulle komma att utövas annat än i undantagsfall. Emellertid vore det att antaga, att redan tillvaron av en sådan befogenhet skulle under vissa omständigheter komma att underlätta de kommunala livsmedelsnämndernas strävanden, i det att därigenom åt nämnderna och av dem förda underhandlingar bereddes ökad auktoritet.

De skäl, som sålunda förebragts för en anordning i den föreslagna riktningen, finner jag äga giltighet. Visserligen gäller ju enligt 1 § av 1915 års lag, att Kungl. Maj:ts förordnande om maximipris kan begränsas till att avse allenast viss del av landet och att sådant pris å vara kan bestämmas olika för olika landsdelar. Men det nu ifrågasatta systemet är utan tvivel ägnat att väsentligen smidigare ansluta sig till de olikartade förhållanden, som, redan på grund av de skiftande geografiska betingelserna i vårt långt utsträckta land, äro för handen å de olika orterna. De lokala myndigheternas närmare kännedom om förhållandena på platsen, om befolkningens ekonomiska villkor, dess levnadssätt och vanor, om livsmedelsmarknadens och konsumtionens läge i orten, måste göra dessa myndigheter särskilt skickade för ett ingripande på det område, som nu är i fråga. En lagändring av angivna innehåll lärer ock verka därhän, att uppkommande frågor om maximipris, berörande endast en mindre del av riket, kunna vinna avgörande vida snabbare än enligt nu gällande bestämmelser. Detta kan, med hänsyn till förevarande frågor beskaffenhet, mången gång innebära en högst betydande fördel.

Att, såsom stadsförbundets livsmedelskommitté antytt, under senare tid priset å samma vara mången gång ställt sig mycket olika å varandra helt närliggande platser, torde vara obestridligt. Med anledning av tabeller, som inom socialstyrelsen upprättats över minuthandelsprisen under krigstiden, har det också påpekats, icke blott att under hela nämnda tid rått en mycket väsentlig olikhet mellan fördyringen i olika landsdelar, såsom norra och södra Sverige, utan även att helt närbelägna platser kunnat i detta hänseende förete stora inbördes avvikelser, uppenbarligen beroende därpå, att minuthandelns organisation och andra rent lokala förhållanden i ej obetydlig grad påverkat prisbildningen. Genom de nu föreslagna bestämmelserna skulle möjliggöras ett raskt anlåtande av åtgärder, ägnade att åtminstone i någon mån motverka nämnda, synnerligen påfallande missförhållande.»

Departementschefen anförde ytterligare:

»Då jag ansluter mig till livsmedelskommitténs och statskommissionens åsikt om önskvärdheten av, att även annan myndighet än Kungl. Maj:t skall äga fastställa lokala maximipris, uppkommer frågan, åt vilken

myndighet ifrågavarande befogenhet lämpligen bör anförtros. Kommissionen har i första hand föreslagit, att de kommunala livsmedelsnämnderna skulle äga utöva sagda befogenhet, dock att nämndernas beslut om fastställande av maximipris skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning. Emellertid har kommissionen ställt sig något tveksam härutinnan, såsom framgår av dess motivering till lagförslaget. Kommissionen har där framhållit, att handhavandet av befogenheten att fastställa maximipris uppenbarligen vore en uppgift, som ställde synnerligen stora krav på sakkunskap och objektivitet hos dess utövare. Med hänsyn härtill och till beskaffenheten av organisationen av de kommunala myndigheter, varom här vore fråga, kunde det måhända synas i viss mån tvivelaktigt, huruvida ens med de av kommissionen föreslagna garantierna nämnda befogenhet borde överlämnas åt livsmedelsnämnderna. Kommissionen hade därför ansett sig böra dessutom anvisa en utväg, enligt vilken beslut om lokalt maximipris skulle fattas, icke av kommunen eller dess organ, utan av offentlig myndighet, nämligen Kungl. Maj:ts befallningshavande.

Detta senare alternativ anser jag mig böra godkänna. Givetvis kan livsmedelsnämnd icke tilläggas befogenhet att avgöra, när de av krig föranledda utomordentliga förhållanden, under vilka maximipris må fastställas, kunna anses vara för handen. Men även om man funne en anordning, varigenom avgörandet därutinnan tillkomme högre myndighet och livsmedelsnämnden endast skulle hava att pröva, huruvida den lokala livsmedelsmarknadens läge borde föranleda bestämmandet av sådant pris, torde en dylik utväg knappast innebära nöjaktig säkerhet. De lokala nämndernas organisation lärer näppeligen, åtminstone för närvarande, hava nödig fasthet; icke heller torde man kunna hos samtliga ledamöter i dessa nämnder förutsätta de allmänna kunskaper på området, den fullkomliga opartiskhet och den överblick över hithörande omständigheter, som äro betingelserna för en lycklig lösning av de vanskliga frågor, som här möta.»

I sin förenämnda motion hava herrar *Persson* och *Svensson* hemställt, bland annat, att den ändring måtte vidtagas i Kungl. Maj:ts förslag, att i enlighet med statens livsmedelskommissions förslag rätten att förordna om maximipris inom kommun måtte tillerkännas *livsmedelsnämnd* att utöva under högre myndigheters kontroll.

*Herrar
Perssons och
Svenssons
motion.*

Motionärerna yttra i denna del:

»De skäl, som anförts för att befogenheten att förordna om lokala maximipris och att utfärda kommunala förordningar angående livsmedelshandeln bör tillkomma livsmedelsnämnd, synas mycket starka. Om de lokala myndigheterna gäller ju, som ock framhållits i herr statsrådets

anförande till statsrådsprotokollet att de på grund av närmare kännedom om befolkningens ekonomiska villkor, dess levnadssätt och vanor och om livsmedelsmarknadens och konsumtionens läge i orten, måste vara särskilt skickade för ingripande på de områden, som nu äro i fråga.

I propositionen anföres i anslutning till ett från statens livsmedelskommission alternativt framlagt förslag, att de lokala livsmedelsnämnderna näppeligen hava nödig fasthet samt att man icke heller hos dem torde kunna förutsätta de kunskaper, den fullkomliga opartiskhet och den överblick över hithörande omständigheter, som utgöra betingelserna för en lycklig lösning av de vanskliga frågor som här möta.

Denna invändning torde numera, sedan livsmedelsnämnderna dels erhållit en fastare organisation och dels vunnit under arbetets fortgång ökad insikt och ingående erfarenheter, sakna avgörande betydelse. Då det därjämte alltid förutsatts, att livsmedelsnämnds beslut i ifrågavarande avseenden skola omedelbart underställas högre myndighets prövning, torde en anordning varigenom befogenheterna att fastställa lokala maximipris och att utfärda föreskrifter rörande livsmedelshandeln lämnas åt livsmedelsnämnd, innebära nöjaktig säkerhet. Nödvändigheten att frågor av ifrågavarande art kunna vinna avgörande *snabbt* gör det synnerligen önskvärt, att befogenheten gives den *lokala myndigheten.*»

Utskottet.

På de av departementschefen anförda skäl har utskottet ansett det av honom föreslagna systemet vara att föredraga framför den av motionärerna förordade anordningen; och har utskottet funnit Kungl. Maj:ts förslag vara av beskaffenhet att böra — med de ändringar, som här nedan angivas — av riksdagen godkännas.

Granskningen av förslaget särskilda bestämmelser har från utskottets sida föranlett följande anmärkningar.

2 §.

Enligt andra stycket av denna paragraf skall, innan förordnande om maximipris av Kungl. Maj:ts befallningshavande för kommun meddelas, kommunens livsmedelsnämnd eller, om sådan ej finnes, kommunalnämnden eller magistraten, så ock sådan sammanslutning av detaljhandlare inom orten eller länet, vars hörande finnes lämpligt, eller styrelse för sådan sammanslutning hava haft tillfälle att yttra sig i ärendet.

Bestämmelsen om hörande av sammanslutning av detaljhandlare har enligt motiven tillkommit på grund av framställning, som därutinnan

gjorts av Sveriges minuthandlares riksförbund i en till departementschefen ingiven skrivelse.

Herrar *Persson* och *Svensson* hava i sin oförmälda motion yrkat, att ifrågavarande bestämmelse måtte utgå. — Motionärerna hava härvid anført, att det vore nödvändigt, att frågor av ifrågavarande art kunde vinna ett snabbt avgörande. Ur denna synpunkt syntes det olämpligt, att sådant beslut om fastställande av maximipris, varom här vore fråga, skulle föregås av inhämtande av yttrande från sammanslutningar av detaljhandlare i respektive orter, såsom föreslagits i propositionen. Genom den tidsutdräkt, som därigenom ovillkorligen komme att vållas, skulle det syfte, som avsetts att nås genom bestämmelserna om fastställande av lokala maximipris, i hög grad äventyras. Då detaljhandlarna även i allmänhet vore mycket starkt representerade i livsmedelsnämnderna och sålunda där hade tillfälle att få sina synpunkter framförda, syntes även med hänsyn till deras intressen den ifrågavarande bestämmelsen vara onödig.

*Herrar
Perssons och
Svenssons
motion.*

Friherre *Hermelin* har i sin ovanberörda motion hemställt, att riksdagen för sin del måtte besluta sådant tillägg till respektive 2 och 6 §§ av Kungl. Maj:ts förslag, att hushållningssällskapets förvaltningsutskott inom länet jämval, då så funnes anledning, skulle hava haft tillfälle i ärendet yttra sig, innan sådant förordnande eller meddelande, som uti nämnda paragrafer avsåges, komme att av Kungl. Maj:ts befallningshavande utfärdas.

*Friherre
Hermelins
motion.*

Till stöd för denna hemställan har motionären anført följande:

»Om även betänkligheter kunna resas mot dessa vederbörandes (Kungl. Maj:ts befallningshavandes) rätt att fastställa maximipris, låt vara med ett slutligt godkännande av Kungl. Maj:t, så synes dock den föreslagna vägen kunna medföra vissa fördelar såväl för bedrivande av en under utomordentliga förhållanden nödvändig livsmedelspolitik, som även för erhållande därvid av en allsidig belysning med hänsyn till särskilda lokala behov, vilket allt torde göra, att tillräckliga skäl nog icke kunna framdragas för ett frångående av Kungl. Maj:ts nu avgivna förslag, åtminstone icke uti huvudsak.

Emellertid synes som om vid fastställande av dessa maximipris det må lämnas vissa producenter, här utövarna av jordbruket och dess binäringar ävensom fisket, tillfälle att bland andra yttra sig.

Enligt lagförslaget i 2 § andra stycket framgår, att kommunens livsmedelsnämnd, eller om sådan ej finnes, kommunalnämnd eller magistrat, så ock sådan sammanslutning av detaljhandlande inom orten eller länet,

vars hörande finnes lämpligt, eller styrelse för sådan sammanslutning, skall hava tillfälle att yttra sig i ärendet, innan maximipris, som här avses, av Kungl. Maj:ts befallningshavande fastställles.

Nu är förhållandet det, att en mycket stor mängd livsmedel, kreatursfoder och bränsle m. m. avyttras direkt till konsumenterna utan någon slags mellankomst vare sig av parti- eller detaljhandlare — under dessa omständigheter synes det som om berättigade skäl måste föreligga för att här ifrågakommande producenter eller någon deras representation bleve i tillfälle att, likaväl som detaljhandlarna, avgiva sin mening, då fråga om fastställelse av maximipris uppstår.

Konsumenternas intressen torde återigen bliva noggsamt bevakade inom livsmedelsnämnderna eller de kommunala myndigheterna.

Den representation, som inom respektive län säkerligen skulle bäst lämpa sig att företräda här berörda producenters mening, torde vara hushållningssällskapets förvaltningsutskott.

Förvaltningsutskottet, sammansatt av ansvarsmedvetna och uti det praktiska yrket kunniga personer från länets olika orter, torde särskilt i sig innefatta den överblick över till spörsmålet hörande omständigheter, som bör eftersträvas: förvaltningsutskottets organisation är fast och det torde förutsättas, att dess yttrande kommer att avgivas med den motivering och med en sådan från olika synpunkter avfattad form, att det samma kan bliva till verklig nytta vid bedömning av de så vanskliga frågor, som uti lagförslaget avses.

I anslutning härtill torde ock framhållas billigheten därav, att vid fastställelse av de särskilda ordningsföreskrifter för handeln med livsmedel m. m., som för vissa fall finnas angivna i lagförslagets 6 §, Konungens befallningshavande, där så finnes anledning, jämväl böra höra hushållningssällskapets förvaltningsutskott.»

Utskottet.

Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:ts befallningshavande vid handläggning av ifrågavarande viktiga och grannliga ärenden låter sig angeläget vara att införskaffa erforderlig utredning. Enligt förslaget skall livsmedelsnämnd, respektive kommunalnämnd eller magistrat, alltid hava haft tillfälle att yttra sig, innan förordnande om maximipris av Kungl. Maj:ts befallningshavande meddelas. I fråga om de ytterligare upplysningar, som må erfordras, synes det vara lämpligast, att befallningshavanden själv äger avgöra, varifrån dessa i det särskilda fallet lämpligen böra hämtas. Då ifrågavarande ärenden böra bedömas med hänsyn i främsta rummet till allmänhetens intresse att här avsedda förnödenheter må kunna erhållas och tillhandahållas till pris, som icke stegras väsentligt högre, än för-

hållandena påkalla, samt med hänsyn jämväl till önskvärdheten av att ifrågavarande ärenden må kunna avgöras med minsta möjliga tidsutdräkt, anser utskottet, att lagen icke bör, utöver stadgandet om inhämtande av yttrande från livsmedelsnämnd, respektive kommunalnämnd eller magistrat, innefatta särskilda bestämmelser om vissa intressentgruppers hörande. Utskottet tillstyrker således *dels*, att, i enlighet med herrar Perssons och Svenssons i deras berörda motion gjorda hemställan, föreskriften om hörande av detaljhandlarsammanslutning eller styrelse för sådan sammanslutning måtte utgå, *dels ock*, att den i friherre Hermelins motion föreslagna tilläggsbestämmelsen om hörande av vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott icke måtte i förslaget upptagas. .

I förevarande andra stycke av 2 § har utskottet tillika vidtagit en mindre jämkning i redaktionellt hänseende.

6 §.

Angående bestämmelserna i denna paragraf anförde departementschefen:

*Departements-
chefen.*

»I sin nämnda skrivelse har svenska stadsförbundets livsmedelskommitté framhållit såsom önskvärt, att kommunerna, respektive de kommunala kommissionerna, tillerkändes befogenhet att utfärda kommunala förordningar, innefattande kontrollföreskrifter angående handeln med livsförnödenheter. Kommittén har härutinnan framhållit, att dessa föreskrifters innehåll uppenbarligen kunde bliva ganska växlande, detta delvis betingat av de lokala förhållandena. Av betydelse för åstadkommande av reglerade prisförhållanden vore en föreskrift om skyldighet för affärsmän att offentligt anslå prislistor för vissa viktigare livsförnödenheter; härigenom vunnas en bekväm möjlighet för myndigheterna och allmänheten att kontrollera pris-sättningen. En annan fråga, som härvid förtjänade beaktande, vore den om obligatorisk försäljning efter vikt av vissa varor, framför allt bröd; med avseende på brödhandeln syntes två alternativ vara att tillgå, nämligen att priset skulle bestämmas efter vikt eller att bröd av viss typ och till visst pris skulle hålla en viss minsta vikt, och syntes båda dessa möjligheter böra hållas öppna; även beträffande flera andra viktiga varor, såsom potatis, ägg samt olika slag av fisk, torde de lokala förhållandena ej sällan göra obligatorisk viktförsäljning önskvärd. En annan bestämmelse, som under tider av livsmedelspanik torde kunna bidra till allmänhetens lugnande, vore enligt kommitténs mening fastställandet, beträffande vissa varor, av en största kvantitet, som finge på en gång eller för fastställd

tidsperiod till en köpare utlämnas. — De synpunkter, som sålunda av kommittén framhållits, hava upptagits av statskommissionen. Enligt kommissionens förslag skulle möjlighet skapas till utfärdande av stadganden, att inom kommun gälla, dels i de särskilda avseenden, som stadsförbundets livsmedelskommitté angivit, och dels angående andra dylika anordningar, varigenom inom kommun oskäligen prisstegring å viktigare förnödenheter skulle motverkas samt tillförseln, salubjudandet och konsumtionen av sådana förnödenheter ordnas. Beträffande sistnämnda anordningar har kommissionen i den speciella motiveringen till förslaget uttalat, att dylika stadganden kunde under vissa omständigheter finnas nödvändiga till åstadkommande av, att viktigare förnödenheter verkligen skulle nå fram till salutorgen och icke på vägen dit uppsamlas av partiköpare, eller till förekommande av, att sådana förnödenheter forslades från orten.

Lika med kommittén och kommissionen anser jag det vara lämpligt, att möjlighet beredes till fastställande av dylika ordningsföreskrifter för detaljhandeln; dock torde meddelandet av sådana föreskrifter böra uppdragas, icke åt livsmedelsnämnd, utan åt Kungl. Maj:ts befallningshavande. Innan dylik föreskrift meddelas, bör, liksom vid fråga om maximipris som av Kungl. Maj:ts befallningshavande fastställas, åt representanter för olika intressentgrupper lämnas tillfälle att avgiva yttrande i ärendet.»

Herrar
Perssons och
Svenssons
motion.

I herrar *Perssons* och *Svenssons* motion har yrkats, att jämväl den i förevarande paragraf omförmälda befogenhet att meddela särskilda föreskrifter rörande handel med livsmedel måtte tilläggas, icke Kungl. Maj:ts befallningshavande utan, i enlighet med statskommissionens förslag, vederbörande livsmedelsnämnd.

Utskottet.

I anslutning till vad utskottet förut anfört, hemställer utskottet, att den av Kungl. Maj:t föreslagna ordningen måtte godkännas och att motionen förty i denna del lämnas utan bifall.

I fråga om de i paragrafens första stycke till innehållet särskilt angivna föreskrifter vill utskottet betona — vad statens livsmedelskommission jämväl framhållit — att dessa endast äro att anse såsom *exempel* på de olikartade bestämmelser, som kunna i förevarande hänseende meddelas; utom de sålunda särskilt nämnda föreskrifterna, äger Kungl. Maj:ts befallningshavande ock meddela, såsom det heter i lagtexten, »annan dylik föreskrift, som må vara ägnad att motverka oskäligen prisstegring eller att ordna tillförsel, saluhållande eller förbrukning av vara».

Då Kungl. Maj:ts befallningshavande bemyndigats att meddela föreskrifter angående förbud mot att, på en gång eller under viss tid, till *en*

förbrukare eller *ett* hushåll säljes mer än viss angiven myckenhet av vara, så lärer detta också innebära, att den tillåtna försäljningen kan sättas i förhållande till de särskilda hushållens storlek, till det individuella behovet, i den mån detta låter sig utröna, eller till andra dylika omständigheter. Med hänsyn till stadgandets avfattning torde befallningshavanden ock vara berättigad att föreskriva en anordning, motsvarande det i vissa länder nu använda *kortsystemet*, enligt vilket vara utlämnas till konsumenterna allenast mot företeende av särskilda anvisningar, utgivna av viss myndighet (angående exempelvis brödkortsystemet i Tyskland, se statens livsmedelskommissions i oktober 1915 av trycket utgivna första årsberättelse sid. 153 och följande). — Utskottet har ansett, att i lagen lämpligen kan införas en antydning om möjligheten att vid behov föreskriva någon anordning liknande den nu nämnda.

I detta sammanhang har inom utskottet framhållits, att det för vissa fall kan för vinnande av lagens ändamål vara erforderligt att meddela föreskrift om varas försäljning efter mått. Särskilt har erinrats om det missbruk, som mången gång bedrives, då ved avyttras säckvis. Detta försäljnings sätt, alltid ofördelaktigt för köparen, är med den nuvarande kristidens högt uppdrivna vedpris ägnat att föranleda konsumenternas oskäligen uppskörtande. En föreskrift, varigenom vedens försäljande enligt visst mått bleve obligatoriskt, skulle säkerligen visa sig verksam gent emot berörda missförhållande.

Den i förevarande första stycke av 6 § gjorda hänvisning till 5 § har syntts utskottet lämpligen kunna utbytas mot en hänvisning till 2 §.

I fråga om *förfarandet* i ärende, som i 6 § avses, skall enligt nämnda paragraf vad i 2 § är stadgat äga motsvarande tillämpning. Den ändring, som utskottet förordat i 2 § andra stycket, kommer alltså att hava den verkan, att vid meddelande av föreskrift, som omförmäles i 6 §, endast livsmedelsnämnds, respektive kommunalnämnds eller magistrats hörande föreskrives såsom obligatoriskt. Utskottet finner ingen anledning föreligga att för utfärdande av föreskrift av nu ifrågavarande art stadga annat förfaringssätt än då fråga är om fastställande av maximipris.

*Slutbestämmelsen.**

Enligt andra punkten av slutbestämmelsen i Kungl. Maj:ts förslag skulle förordnande, som Kungl. Maj:t jämlikt 1 eller 4 § av 1915 års lag

Utskottet.

meddelat om maximipris å vara eller om maximikostnad för transport eller tillhandahållande av vara, fortfarande äga tillämpning, såsom vore förordnandet meddelat enligt den nya lagen. Sådant förordnande, som här åsyftas, har givits genom kungl. förordningen den 12 november 1915 angående maximipris å råg, korn och havre. Emellertid skulle, enligt stadgande i 1915 års lag, förordnande, som jämlikt nämnda lag givits, ej äga tillämpning längre än till och med den dag, då lagen själv skulle upphöra att gälla, nämligen den 30 april 1916. Då förordningen av den 12 november 1915 sålunda redan förlorat sin giltighet, är den nämnda andra punkten av slutbestämmelsen i förevarande förslag numera överflödig och har förty av utskottet utslutits. I sammanhang härmed har bestämmelse om tiden för lagens ikraftträdande likasom ordalagen i tredje punkten underkastats nödig jämkning.

Under hänvisning till vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

1:o) att riksdagen, med förklarande, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick godkännas, måtte, i anledning av sagda proposition, för sin del antaga följande

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Lag

om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Finnes vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, att inom hela

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

landet eller någon del därav pris å livsmedel, foder för kreatur, vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme, ljus eller kraft, beklädnadsvara eller annan dylik förnödenhet stegras väsentligt högre än förhållandena påkalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, i erforderlig omfattning förordna, att vid frivillig försäljning av sådan vara skäligt, av Konungen bestämt pris ej må överstigas.

Högsta priset å vara må, ändå att varans beskaffenhet är lika, bestämmas olika för särskilda delar av landet, så ock för olika slag av handel.

Från förordnande, som ovan sägs, må Konungen medgiva de undantag, som kunna prövas skäliga.

2 §.

Har Konungen förklarar sådana förhållanden, som i 1 § avses, vara för handen, och inträder inom kommun sådan prisstegring, som i nämnda paragraf sägs, i fråga om livsmedel, foder för kreatur eller vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme, ljus eller kraft, må, i den mån högsta pris för sådan vara ej är för kommunen gällande på grund av förordnande, som av Konungen jämlikt 1 § meddelats, Konungens befallningshavande, när så finnes nödigt, på förslag av livsmedelsnämnd, kommunalnämnd eller magistrat eller eljest, i erforderlig omfattning förordna, att vid detaljhandel med varan inom kommunen skäligt, av Konungens befallningshavande bestämt pris ej må överstigas. Från dylikt förordnande äge Konungens befallningshavande medgiva de undantag, som kunna prövas skäliga.

2 §.

Har Konungen förklarar sådana förhållanden, som i 1 § avses, vara för handen, och inträder inom kommun sådan prisstegring, som i nämnda paragraf sägs, i fråga om livsmedel, foder för kreatur eller vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme, ljus eller kraft, må, i den mån högsta pris för sådan vara ej är för kommunen gällande på grund av förordnande, som av Konungen jämlikt 1 § meddelats, Konungens befallningshavande, när så finnes nödigt, på förslag av livsmedelsnämnd, kommunalnämnd eller magistrat eller eljest, i erforderlig omfattning förordna, att vid detaljhandel med varan inom kommunen skäligt, av Konungens befallningshavande bestämt pris ej må överstigas. Från dylikt förordnande äge Konungens befallningshavande medgiva de undantag, som kunna prövas skäliga.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Innan förordnande, som nu sagts, för kommun meddelas, skall kommunens livsmedelsnämnd eller, om sådan ej finnes, kommunalnämnden eller magistraten, så ock sådan sammanslutning av detaljhandlare inom orten eller länet, vars hörande finnes lämpligt, eller styrelse för sådan sammanslutning hava haft tillfälle att yttra sig i ärendet.

Konungens befallningshavandes förordnande skall ofördröjligen underställas Konungens prövning och fastställelse; gällande dock förordnandet omedelbart till efterrättelse, intill dess annorlunda kan varda av Konungen bestämt.

Förordnandet skall, så snart ske kan, uppläsas i kommunens kyrka eller kyrkor samt införas i länskungörelserna och i en eller flera tidningar i orten. Där sådant förordnande av Konungens befallningshavande återkallats eller av Konungen efter underställning eller eljest upphävts, skall även detta kungöras i den ordning, som nu angivits.

Innan förordnande, som nu sagts, meddelas, skall livsmedelsnämnd eller, där sådan ej finnes, kommunalnämnd eller magistrat hava haft tillfälle att yttra sig i ärendet.

Konungens befallningshavandes förordnande skall ofördröjligen underställas Konungens prövning och fastställelse; gällande dock förordnandet omedelbart till efterrättelse, intill dess annorlunda kan varda av Konungen bestämt.

Förordnandet skall, så snart ske kan, uppläsas i kommunens kyrka eller kyrkor samt införas i länskungörelserna och i en eller flera tidningar i orten. Där sådant förordnande av Konungens befallningshavande återkallats eller av Konungen efter underställning eller eljest upphävts, skall även detta kungöras i den ordning, som nu angivits.

3 §.

Vägrar den, som i avsevärd myckenhet innehar någon för honom eller hans hushåll eller för annan av honom idkad näring än handel uppenbarligen ej behöfelig vara, för vilken gäller av Konungen enligt 1 eller 2 § fastställt högsta pris, att sälja varan till sådant pris, och finnes varans försäljning vara erforderlig för tillgodoseende av behovet av dylik vara, äge Konungens befallningshavande låta, genom livsmedelsnämnds försorg eller i annan lämplig ordning, för innehavarens räkning och på

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

hans bekostnad sälja varan till det fastställda priset eller, där Konungens befallningshavande på grund av särskilda omständigheter så finner skäligt, till nämnda pris, minskat med högst tio procent.

Vad sålunda är stadgat äge motsvarande tillämpning, där borgenär såsom pant eller eljest under panträtt innehar vara, som i första stycket avses, eller har rätt att kvarhålla sådan vara såsom säkerhet för sin fordran; och njute borgenären rätt till betalning ur köpeskillingen.

Konungens befallningshavandes beslut om varas försäljning skall gå i verkställighet, ändå att det överklagas.

4 §.

Finnes vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, att kostnad för transport eller tillhandahållande av vara, som i 1 § sägs, stegras väsentligt högre än förhållandena påkalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, i erforderlig omfattning förordna, att sådan kostnad ej må överstiga skäligt, av Konungen bestämt belopp; och skall vad i 1 § andra och tredje styckena stadgas äga motsvarande tillämpning.

5 §.

Har Konungen förklarat sådana förhållanden, som i 1 § avses, vara för handen, skall det åligga en var att, vid förfrågan av Konungens befallningshavande eller enligt dess uppdrag av kronobetjänt, lämna upplysning angående sitt innehav av vara, som i nämnda paragraf omförmäles, så ock om dennas myckenhet.

Där någon vid sådan förfrågan vägrar att lämna upplysning eller söker vilseleda beträffande sitt innehav av vara, som nyss sagts, eller dennas myckenhet, äge Konungens befallningshavande låta verkställa undersökning av salubod, magasin, kontor eller annan lägenhet, som av honom innehaves, så ock därvid taga del av hans handelsböcker och andra dylika handlingar.

Den, som verkställer sådan undersökning, må icke av vad vid densamma inhämtas yppa annat än som är erforderligt för vinnande av upplysning, som undersökningen avser.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

6 §.

Då förklarande, som i 5 § sägs, av Konungen meddelats, äge Konungens befallningshavande, därest till följd av livsmedelsnämnds, kommunalnämnds eller magistrats anmälan eller eljest sådant finnes av behovet påkallat, att beträffande detaljhandel med vara, som i 2 § avses, för kommun eller del av kommun meddela särskilda föreskrifter:

angående skyldighet för handlande att i eller vid försäljningslokalen hava uppsatt anslag med prisuppgifter av viss beskaffenhet,

angående skyldighet att sälja visst slags *livsmedel* efter vikt eller

angående förbud mot att, på en gång eller under viss tid, sälja till *en* förbrukare eller *ett* hushåll mer än viss angiven myckenhet av vara,

så ock annan dylik föreskrift, som må vara ägnad att motverka oskäligen prisstegring eller att ordna tillförsel, saluhållande eller förbrukning av vara.

I fråga om föreskrift, som ovan sägs, skall vad i 2 § andra stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning. För förseelse mot dylik föreskrift äge Konungens befallnings-

6 §.

Då förklarande, som i 2 § sägs, av Konungen meddelats, äge Konungens befallningshavande, därest till följd av livsmedelsnämnds, kommunalnämnds eller magistrats anmälan eller eljest sådant finnes av behovet påkallat, att beträffande detaljhandel med vara, som i *nämnda paragraf* avses, för kommun eller del av kommun meddela särskilda föreskrifter:

angående skyldighet för handlande att i eller vid försäljningslokalen hava uppsatt anslag med prisuppgifter av viss beskaffenhet,

angående skyldighet att sälja visst slags *vara* efter vikt eller efter *mått* eller

angående förbud mot att, på en gång eller under viss tid, sälja till *samma* förbrukare eller *samma* hushåll mer än viss angiven myckenhet av vara, eller att *sälja av viss vara annorledes än mot avlämnande av skriftliga, av livsmedelsnämnd utfärdade anvisningar,*

så ock annan dylik föreskrift, som må vara ägnad att motverka oskäligen prisstegring eller att ordna tillförsel, saluhållande eller förbrukning av vara.

I fråga om föreskrift, som ovan sägs, skall vad i 2 § andra stycket är stadgat äga motsvarande tillämpning. För förseelse mot dylik föreskrift äge Konungens befallnings-

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

havande bestämma böter från och med två till och med femhundra kronor.

Föreskrift, som i denna paragraf avses, skall, så snart ske kan, kungöras på sätt, i 2 § sista stycket sägs, ävensom insändas till jordbruksdepartementet. Vad nu är stadgat angående föreskrifts kungörande skall även tillämpas, då sådan föreskrift ändras eller återkallas.

havande bestämma böter från och med två till och med femhundra kronor.

Föreskrift, som i denna paragraf avses, skall, så snart ske kan, kungöras på sätt, i 2 § sista stycket sägs, ävensom insändas till jordbruksdepartementet. Vad nu är stadgat angående föreskrifts kungörande skall även tillämpas, då sådan föreskrift ändras eller återkallas.

7 §.

Den, som med vetskap därom, att för vara gäller enligt 1 eller 2 § fastställt högsta pris eller att högsta belopp för kostnad är enligt 4 § bestämt, håller varan till salu för högre pris eller för kostnaden gör sig högre belopp till godo, straffes med böter från och med fem till och med tiotusen kronor.

Lag samma vare, där någon, vid förfrågan av Konungens befallningshavande eller enligt dess uppdrag av kronobetjänt, vägrar att lämna upplysning, som i 5 § sägs, eller vid sådan förfrågan eller vid undersökning, varom i nämnda paragraf förmäles, söker vilseleda beträffande sitt innehav av vara, som i 1 § avses, eller dennas myckenhet.

8 §.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse mot denna lag eller enligt 6 § given föreskrift, fortsätter samma förseelse, skall, då han därtill varder lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till de böter, som äro stadgade för sådan förseelse.

9 §.

Förseelse mot denna lag eller enligt 6 § given föreskrift skall åtalas av allmän åklagare.

Åtal för förseelse mot föreskrift, varom i 6 § förmäles, anhängiggöres i stad hos polisdomstol, därest särskild sådan är inrättad, men eljest

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

hos poliskammare och, där sådan icke finnes, vid allmän domstol samt å landet vid allmän domstol. Förseelse, som i 7 § sägs, åtalas vid allmän domstol. Om klagan över domstols eller poliskammares beslut i dessa mål gälle vad i allmänhet angående besvär i brottmål finnes förordnat.

10 §.

Böter för förseelse mot föreskrift, som i 6 § omförmäles, tillfalla kommunens kassa, men böter för förseelse, varom i 7 § sägs, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.

11 §.

Konungen äge meddela de närmare föreskrifter, som må erfordras för tillämpning av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 1916 och gäller till och med den 30 april 1917. Av Konungen, jämlikt 1 eller 4 § i lagen den 3 juni 1915 om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, meddelat förordnande om högsta pris å vara eller om högsta belopp av kostnad för transport eller tillhandahållande av vara skall fortfarande äga tillämpning, såsom vore förordnandet enligt denna lag meddelat. Dylikt förordnande, som enligt denna lag av Konungen eller Konungens befallningshavande givits, må ej äga tillämpning längre än till och med den 30 april 1917; skolande vad

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gäller till och med den 30 april 1917. Av Konungen eller Konungens befallningshavande jämlikt denna lag givet förordnande om högsta pris å vara eller om högsta belopp av kostnad för transport eller tillhandahållande av vara må ej äga tillämpning längre än till och med sistnämnda dag; skolande vad sålunda är stadgat gälla även i fråga om bestämmelser, som jämlikt 6 § meddelats av Konungens befallningshavande. Beträffande sådan, under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som i 6 eller 7 § avses,

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

sålunda är stadgat gälla även i fråga om bestämmelser, som jämlikt 6 § meddelats av Konungens befallningshavande. Beträffande sådan, under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som i 6 eller 7 § avses, skall vad i lagen är stadgat fortfarande gälla.

skall vad i lagen är stadgat fortfarande gälla.

samt 2:o) att de i ärendet väckta motioner, i den mån de ej kunna anses besvarade genom vad utskottet ovan anført, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 15 maj 1916.

På lagutskottets vägnar:

ALBERT PETERSSON.
